

УДК 352.07

DOI <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2023.1.3>

ПРОЦЕС ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ

Гарафонов О. І. – доктор економічних наук, професор Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0002-4740-7057

Стаднійчук Р. В. – PhD in Economics, в.о. доцента кафедри загально-юридичних дисциплін ПВНЗ «Херсонський економічно-правовий інститут»
ORCID: 0009-0004-7614-231X

У статті досліджено процес інституціоналізації управління соціальними конфліктами. Соціальні конфлікти – це процеси, спрямовані на зміну суспільних рішень або прийняття нових рішень. У більшості випадків мета полягає в тому, щоб створити дії уряду для соціального регулювання, адміністративні процеси, правила або норми, які впорядковують діяльність і втручання державних суб'єктів, а також приватних суб'єктів, таких як діяльність видобувних галузей. Таким чином, державні рішення або державна політика є основними причинами суперечок, що виникають через конфлікти.

Значну частину виробничого циклу публічної політики перетинають публічні суперечки за активної участі ЗМІ та комунікаційних платформ. У відкритих і демократичних суспільствах публічний простір є сенсом існування уряду, тому обговорення відбувається у відкритому світлі. Навпаки, в авторитарних суспільствах обговорення пригнічується, суперечки замовчуються, а конфлікти завершуються насильством.

Однак усіх цих зусиль і розвитку виявилось недостатньо, щоб повернути назад, перенаправити та трансформувати процеси складних, інтенсивних, повторюваних конфліктів, які вкорінені в справжніх процесах розвитку та соціального співіснування. Це дає нам підказку про те, що над конфліктами потрібно працювати паралельно, терміново сприяючи соціальному співіснуванню, повазі та демократичним практикам. Тоді ми можемо прагнути до державної політики трансформації конфліктів, яка є результатом аналітичного, рефлексивного та консенсусного процесу – і, отже, з довірою – щодо того, як вести діалог і організувати себе як країну, щоб безпосередньо впливати на проблеми та структурні причини які продовжують породжувати соціальні конфлікти.

Ключові слова: процес, управління, соціальні конфлікти, інституціоналізація.

Garafonova O. I., Stadniichuk R. V. The process of institutionalizing Social Conflict Management

The article examines the process of institutionalization of Social Conflict Management. Social conflicts are processes aimed at changing public decisions or making new decisions. In most cases, the goal is to create government actions for social regulation, administrative processes, rules or regulations that streamline the activities and interventions of state actors as well as private actors, such as the activities of extractive industries. Thus, government decisions or public policies are the main causes of disputes arising from conflicts.

A significant part of the production cycle of public policy is crossed by public disputes with the active participation of the media and communication platforms. In open and democratic societies, public space is the meaning of government, so the discussion takes place in an open light. On the contrary, in authoritarian societies, discussion is suppressed, disputes are hushed up, and conflicts end in violence.

However, all these efforts and development have not been enough to reverse, redirect and transform the complex, intense, recurring conflicts that are rooted in true processes of development and social coexistence. This gives us a hint that conflicts need to be dealt with in parallel, urgently promoting social coexistence, respect, and democratic practices. We can then strive for a state policy of conflict transformation, which is the result of an analytical, reflexive and consensual process – and therefore with confidence – on how to conduct dialogue and organize ourselves as a country in order to directly influence the problems and structural causes that continue to give rise to social conflicts.

Key words: process, management, social conflicts, institutionalization.

Постановка проблеми. Публічна політика має значну вагу у формуванні протиріч, які виникають у контексті конфліктів і загалом у спробі генерувати соціальні зміни. Однак існує також комунікативний вимір, який зазвичай супроводжує процеси конфлікту, суперечки в ЗМІ посилюють дискусію та залучають різноманітність комунікативних осіб, які приймають рішення. Це показує, що для кращого розуміння соціального конфлікту необхідні додаткові дослідження взаємодій у громадських місцях. Розробка або сумнів у публічній політиці зазвичай супроводжується публічними суперечками в медіа-просторі та цифровому просторі, де політичні актори та політичні мережі прагнуть вплинути на процеси прийняття рішень, щоб включити свої визначення проблеми та альтернативи вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Один із способів підійти до взаємозв'язку між соціальними конфліктами та публічною політикою – це використовувати фази циклу розробки державної політики:

1. Поява суспільної проблеми;
2. Визначення державної політики;
3. Включення до громадського порядку денного;
4. Обговорення альтернативних рішень та інструментів політики та впровадження політики.

Увесь процес розробки публічної політики традиційно розглядався як суто раціональна дія, заснована на правилах і процедурах, які формалізували відносини з громадянами [1]. У цьому випадку визначення проблеми та вибір варіантів покладалися на експерта, який розробив правила та процедури, які державний службовець повинен застосовувати однаково та безособово [3]. У цій схемі участь громадськості та обговорення не були частиною процесу публічної політики. Дискусія про «обговорення» також була присутня в поступовій течії, яка домінувала в аналізі американської системи. Згідно з цією тенденцією, державна політика була результатом поступових невеликих змін, які уточнювали державну політику на основі попереднього розвитку. Подібним чином запроваджені зміни не відхилялися від уже наміченого шляху, який, у свою чергу, ґрунтувався на політичних компромісах, створених у процесі еволюції складних інституційних противаг державної політики США [2].

З іншого боку, публічні суперечки (наприклад, ті, що виникають внаслідок конфліктів) мають тенденцію робити ставку на прискорені зміни, всупереч тенденції зростання. Тому що це гострі суперечки, позначені дуалістичними наративами, які мають поляризаційний вплив на аудиторію, політиків та інституції. Однак дослідження Мајоне [8] ставлять під сумнів науковий раціоналізм, на якому нібито базувалися процеси прийняття рішень у розробці державної політики. Натомість Маджоне стверджує, що рішення в державній політиці більше відповідають довірі до пропозицій (і, отже, процеси «аргументації» та досягнення консенсусу є важливими), ніж раціональному методу пошуку рішення для громадськості. Проблема. З цієї причини турбота цього автора зосереджується на якості аргументації, оскільки неможливо визначити правдивість пропозицій.

Зі свого боку, Кінгдон [7] вказує на те, що зміни в політиці відбуваються, коли є злиття трьох течій: течії, яка походить від політики, проблем, що виникають, і державного управління. Таким чином, створюється зрив, який збільшує ймовірність того, що проблеми та запропоновані альтернативи переходять із фази планування до фази прийняття рішень. Кінгдон зазначає, що надзвичайні політичні події чи проблемні ситуації (такі як соціальний конфлікт) відкривають вікна можливостей для різних акторів для участі в інституційному просторі. Слід зазначити, що цей автор не має на меті бути директивним, але вводить фактор випадковості

у формуванні державної політики, оскільки зазначене злиття не завжди призводить до формулювання нової державної політики.

На глобальному рівні поточна ситуація державної політики перевантажена, за словами Брюге-Торруелла [4], на рівні «територіальних і часових масштабів (скалярний перелив), переважного домінування економіки над політикою (дискурсивний перелив) і, нарешті, складності як структурної особливості наших суспільств (структурний перелив)». Саме ці переповнення позначають проблеми структурування у випадку соціальних конфліктів: надходження ресурсів до скарбниці для урядів має пріоритет над повагою до соціальних та екологічних прав. Багатоаспектність проблем взаємодії компаній і суспільства у видобувній діяльності породжує переповнення регулюючої ролі держави. Глобалізація та локалізація соціального протесту, екологічні проблеми, а також видобувні ринки послаблюють дії держав. У той же час, у більшості випадків державне управління матеріально не в змозі вирішити ланцюжок проблем, які випливають із конфліктів, оскільки «не потрібно багато праці, щоб представити глобальний світ як світ, розколотий конфліктами» [5].

Визнання складності та труднощів суспільних проблем, які дехто називає «злими проблемами», «ставить під сумнів класичну парадигму науки та техніки, засновану на сучасному професіоналізмі» [7], просувається «новим менеджментом». Потрібні й інші підходи, такі як спільне створення державної політики [4] або спільного управління [6], поглиблення практик обговорення [3].

Метою статті є обґрунтування формування та реалізації процесу інституціоналізації управління соціальними конфліктами.

Виклад основного матеріалу. Джерела виникнення суспільних проблем різноманітні. Кінгдон [7] визначає, що деякі суспільні проблеми виникають внаслідок різких ситуаційних змін, таких як аварії, катастрофи, екологічні зміни чи кризи здоров'я, які змінюють потреби та створюють перешкоди для їх доступу.

Відповідно до Гарро [6], увага до суспільних проблем може походити з п'яти джерел: очікування, що виникає внаслідок інституційних дій посадовців і органів влади щодо реагування на соціальні зміни і яке зазвичай має низький рівень конфлікту; політичної пропозиції, як наслідок виборчої конкуренції або парламентських ініціатив; від тихих корпоративістських дій, які є результатом лобі, політичних мереж та владних інститутів, які діють безпосередньо на тих, хто приймає рішення.

Четвертим джерелом інкорпорації або реформування публічної політики, зазначає Гарро, є мобілізація та/або ініціативи соціальних груп [6]. Це зазвичай виражається через суперечливі дії та часто призводить до соціальних конфліктів. ЗМІ також можуть регулювати динаміку між сторонами, прискорюючи та уповільнюючи результат подій [4] і використовувати думку громадян для тиску на рішення. У соціально-екологічних конфліктах спостерігаємо узгоджену або спонтанну дію трьох із цих джерел – громадських рухів, політичних мереж і медіа-акторів – для впливу на суспільні рішення, які можуть паралізувати видобувний проєкт або спонукати до ведення діалогу за столом для переглянути умови торгівлі між громадою та компанією

З точки зору Subirats and Dente [11], коли суспільна потреба стає «суспільною проблемою», навколо її визначення виникають суперечки. Щодо цієї теми існує стільки визначень, скільки акторів чи політичних мереж, тож для того, щоб її включити до порядку денного прийняття рішень, виникає боротьба між акторами, щоб їхнє визначення було тим, що конфігурує проблему, оскільки ця концептуалізація призведе до шляху, хто прийматиме рішення та реалізацію.

У цьому процесі політичні актори та мережі згодні: політики, державні службовці, технічні працівники, громадські організації, громадська думка і, звісно, ЗМІ, які за визначенням часто виконують роль провідників суперечки. У цьому процесі засоби масової інформації надають більшої ваги деяким ідеям чи учасникам, часто регулюючи полеміку на основі конкретних інтересів, хоча вони також функціонують як сторожі системи або як пропагандисти нових ідей. Значна частина літератури, яка стосується публічних суперечок, зосереджена на фазі розробки порядку денного державної політики, яка передує фазі прийняття рішень. Кобб і Елдер [5] вказують на два способи включення спірних питань спільнот до зазначеного порядку денного: Перший спосіб – це «системний порядок денний», який пронизується залежно від уваги, яку привертає проблема, яку потрібно вирішити (видимість у ЗМІ), терміновість чи пріоритет (обробка ЗМІ); і, якщо такі є, законні повноваження для їх вирішення. Другий шлях – це «інституційний порядок денний», запропонований соціальними групами та інституціями для розгляду урядовою адміністрацією (через прямі переговори, партії чи ЗМІ), і прийняття якого залежатиме від характеристик організацій, що просувають, інтенсивності їхніх дій, комунікації з урядом та мобілізаційні ресурси.

Суперечності не зникають, коли громадська проблема входить до порядку денного рішення, а присутні на решті етапів розробки державної політики. Зі свого боку, Стоун [10] стверджує, що конфронтація ідей присутня протягом усього процесу розробки публічної політики, навіть у процесах аргументації, які просуваються мережами публічної політики. Крім того, коли обговорюються альтернативні рішення суспільних проблем, суперечки зазвичай виникають навколо переможців і переможених у політиці, використання державних коштів або виникає феномен «постзаконодавчої партизанки», яка має на меті змінити структуру публічної політики. З точки зору Бруге-Торруелла [4], «обговорення, що розуміється як нередукціоністський спосіб генерування творчих відповідей через спілкування та діалог». Тому він повинен бути присутнім на етапі прийняття рішення, де будуються альтернативи і вибирається одна з них.

На основі розглянутої літератури ми можемо зробити висновок, що публічні обговорення та суперечки є центральним компонентом соціальних конфліктів, оскільки вони прагнуть вплинути на суспільні рішення або вимагають втручання уряду для регулювання взаємодії акторів. Соціальні конфлікти можуть оскаржувати рішення протягом усього процесу під час виникнення проблем, на етапі прийняття рішень і, звичайно, під час реалізації та оцінки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Процес інституціоналізації управління конфліктами був відзначений – іноді стагнацією, іноді прогресуючим – соціальними та політичними факторами; але, незважаючи на це, різні інстанції держави поступово забезпечувалися теоретичною основою, інструментами, протоколами, казуїстикою, серед іншого, щоб мати можливість попереджати про виникнення соціальних конфліктів, розробляти та здійснювати втручання, а також надавати цьому контроль за виконанням домовленостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Луцишин Г.І. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. [для студентів, аспірантів і викл. вищ. навч. закл. освіти України]. Львів: Видво Львів. політехніки, 2015. 200 с.
2. Вашенко І.В., Гіренко С.П. Конфлікти великих соціальних груп. Харків: Бурун-Книга, 2006. 208 с.

3. Свидрук, І. І. (2019). Управління конфліктами та соціальними експектаціями в діяльності організацій. Науковий вісник НЛТУ України, 29(9), 99-104. <https://doi.org/10.36930/40290917>
4. Ефективне управління конфліктами. Базові навички медіатора [тренінговий комплекс] / В. В. Волосник та ін.; за заг. ред. В. О. Мельман. Харків, 2018. 97 с. URL: http://unicon.org.ua/wpcontent/uploads/2018/03/Trenyngovyj_Kompleks_UNYKON_GIZ1.pdf
5. Brugué-Torruella, Quim (2014). Políticas públicas: Entre la deliberación y el ejercicio de autoridad. Cuadernos de Gobierno y Administración Pública, 1 (1), 37-55.
6. Cobb, R. y Elder, C. (1971). The Politics of Agenda-Building: An Alternative Perspective for Modern Democratic Theory. The Journal of Politics, 33(4) 892-915.
7. Garraud, P. (1990). Politiques nationales : élaboration de l'agenda. L'Année sociologique, 3(40), 17-41.
8. Kingdon, J. (2013). Agendas, Alternatives, and Public Policies. Pearson.
9. Majone, G. (2005). Evidencia, argumentación y persuasión en la formulación de políticas. Fondo de Cultura Económica
10. Presidencia del Consejo de Ministros (2022, 9 de enero). PCM declara "Zona de Atención Especial" a 14 comunidades de la provincia de Chumbivilcas. gov.pe. <https://www.gob.pe/institucion/pcm/noticias/574863-pcm-declara-zona-de-atencion-especial-a-14-comunidades-de-la-provincia-de-chumbivilcas>
11. Stone, D. (2011). Policy Paradox: The art of political decision making. W.W. Norton & Company.
12. Subirats J. y Dente, B. (2014). Decisiones Públicas. El análisis y estudio de los procesos de decisión en políticas públicas. Ariel.

REFERENCES:

1. Lucyshyn Gh.I. (2015). *Konfliktologhija ta teorija pereghovoriv: navch. posib.* [Conflictology and negotiation theory]. Ljviv: Vydvo Ljviv. politekhniky, 200 s. [in Ukrainian].
2. Vashhenko I.V. & Ghirenko S.P. (2006). *Konflikty velykykh socialjnykh ghrup.* [Conflicts of large social groups]. Kharkiv: Burun-Knygha, 208 s. [in Ukrainian].
3. Svydruk, I. I. (2019). *Upravlinnja konfliktamy ta socialjnymy ekspektacijamy v dijajnosti orghanizacij.* [Management of conflicts and social expectations in the activities of organizations] Naukovyj visnyk NLTU Ukrajinu, 29(9), 99-104.
4. Volosnyk V. V. ta in. (2018). *Efektivne upravlinnja konfliktamy. Bazovi navychky mediatora* [traininghovyj kompleks]. V. O. Meljman. (Ed.). Kharkiv, 97 s. Retrieved from http://unicon.org.ua/wpcontent/uploads/2018/03/Trenyngovyj_Kompleks_UNYKON_GIZ1.pdf [in Ukrainian].
5. Brugué-Torruella, Quim (2014). *Políticas públicas: Entre la deliberación y el ejercicio de autoridad.* Cuadernos de Gobierno y Administración Pública, 1 (1), 37-55.
6. Cobb, R. y Elder, C. (1971). *The Politics of Agenda-Building: An Alternative Perspective for Modern Democratic Theory.* The Journal of Politics, 33(4) 892-915.
7. Garraud, P. (1990). *Politiques nationales : élaboration de l'agenda.* L'Année sociologique, 3(40), 17-41.
8. Kingdon, J. (2013). *Agendas, Alternatives, and Public Policies.* Pearson.
9. Majone, G. (2005). *Evidencia, argumentación y persuasión en la formulación de políticas.* Fondo de Cultura Económica
10. Presidencia del Consejo de Ministros (2022, 9 de enero). *PCM declara "Zona de Atención Especial" a 14 comunidades de la provincia de Chumbivilcas.* gov.pe. Retrieved from <https://www.gob.pe/institucion/pcm/noticias/574863-pcm-declara-zona-de-atencion-especial-a-14-comunidades-de-la-provincia-de-chumbivilcas>
11. Stone, D. (2011). *Policy Paradox: The art of political decision making.* W.W. Norton & Company.
12. Subirats J. y Dente, B. (2014). *Decisiones Públicas. El análisis y estudio de los procesos de decisión en políticas públicas.* Ariel.